

Oplæg om socialforvaltningsret

Af Jon Andersen

A. Socialret

1. Beskæftiger med regler om især følgende emner :

- Pengeydelse fra det offentlige
- Omsorgsydelse fra det offentlige
- Beskyttelse af børn og unge
- Hjælp til handicappede
- Institutionsophold
- Vejledning og rådgivning

2. Tilgrænsende og til dels overlappende fag :

- Sundhedsret
- Straffuldbyrdelse
- Personret
- Familieret
- Udlændingeret
- Uddannelsesret

B. Socialforvaltningsret

Angår de generelle regler og retlige principper, der regulerer forholdet mellem myndigheder, der forvalter socialretlige regler og borgerne.

1. Hjemmelskrav

- Legalitetsprincippet
- Fortolkning
- De generelle grundsætninger om skønsudøvelse
- Tværgående regler om retsanvendelse, herunder internationale regler

2. Formelle krav

- De generelle forvaltningslove (forvaltningsloven, offentlighedsloven, tvangsindgrebsloven, lov om offentlig digital post og persondataloven)
- Sociale forvaltningslove (den sociale retssikkerhedslov, lov om ansvaret for og styringen af den aktive beskæftigelsesindsats, lov om udbetaling Danmark, lov om socialtilsyn)
- Særregler i de materielle love

3. Kontrol med forvaltningen

- Domstolsprøvelse
- Folketingets Ombudsmand
- Administrativ rekurs
- Det kommunale tilsyn
- Tilsynsmyndigheder

C. Sociale myndigheder

1. Myndigheder, som er første instans i forhold til borgerne

- Kommuner
- Børne- og ungeudvalg
- Regioner
- Arbejdsskadestyrelsen
- Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering
- Den Uvildige Konsulentordning på handicapområdet
- Private, halvoffentlige og offentlige institutioner og bosteder

2. Myndigheder, der primært beskæftiger sig med den overordnede administration

- Socialministeriet
- Beskæftigelsesministeriet
- Socialstyrelsen
- Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering
- SFI og andre forskningsinstitutioner
- Børnerådet og en række andre rådgivende nævn.

3. Klageinstanser

- Ankestyrelsen
- Ankestyrelsens Beskæftigelsesudvalg
- Klagenævnet for Specialundervisning

D. Socialforvaltningsretten belyst gennem praksis

1. Afgørelsesbegrebets betydning

a. Afgrænsning af begrebet

- FOB 2009.20-2. En beslutning fra en kommune om, at A ikke måtte kontakte familie- og arbejdsmarkedsforvaltningen telefonisk og ikke møde op personligt uden forudgående aftale, anset for en afgørelse.
- FOB 2009.20-3. Kommunes beslutning om, at A i foreløbig tre år ikke måtte møde personligt op på rådhuset efter en episode, hvor han havde optrådt truende og råbende, anset for en afgørelse.
- FOB 2010.20-2. Beslutning om, at A ikke måtte kontakte to kontorer i kommunen telefonisk og ikke møde op i forvaltningen uden forudgående aftale i hans ægtefælles sag, var ikke en afgørelse, men en procesledende beslutning.
- FOB 2010.20-3. Forbud til A mod at møde op på rådhuset i tre år efter flere episoder, hvor A havde overfuset personale, anset for en afgørelse. Kommunen burde derfor have partshørt og givet en begrundelse.
- FOB 2010.20-10. X kommune besluttede at administrere førtidspensionist A's pension. A's klage til det sociale nævn over, at kommunen havde brugt pensionen til at betale regninger, som ikke var omfattet af den oprindelige administrationsafgørelse, blev afvist under henvisning til, at der ikke var tale om nye afgørelser. Ombudsmanden mente, at betalingen af regningerne på A's vegne var nye selvstændige afgørelser, der kunne påklages til nævnet.
- FOB 2011.14-4. Anset for en afgørelse, at en kommune stoppede en bevilling af socialpædagogisk støtte og ledsagelse, fordi kommunen ikke kunne finde medarbejdere til at udføre opgaven. Borgeren var derfor berettiget til at klage over standsningen til det sociale nævn.
- FOB 2012-27. En opgørelse over omberegning af kontanthjælp til sygedagpenge for A måtte anses for en afgørelse og skulle derfor være ledsaget af en klagevejledning
- Principafgørelse 123-09 fra Ankestyrelsen: Påmindelse fra jobcenter til ledig om manglende registrering på jobnet ikke en afgørelse.

b. Retlige krav til anden virksomhed end afgørelser

- U 2012.524 H. Erstatning for psykisk skade opstået under en uforsvarligt tilrettelagt personaleweekend i X kommune, der endte med, at A reelt blev fyret i overværelse af sine kolleger.
- FOB 2006.644. Grundsætningen om ret til repræsentation gjaldt i sag om behandling af stofmisbrugere på amtsligt behandlingscenter.
- Folketingets Ombudsmands årsrapport 2012 om OPCAT under 3.1 . Efter besøg på Fonden Kanonen udtalte ombudsmanden, at socialpædagogiske aktiviteter ikke kan gennemføres med fysisk magtanvendelse. Fonden burde overveje at evaluere anvendelsen af refleksionsture , refleksionstid og aflysning af aktiviteter.
- OPCAT-rapporten for 2012 under 4.2. Ombudsmanden pegede på, at der på socialpædagogiske bosteder var problemer med det retlige grundlag for anvendelse af tvangsindgreb som urinprøver, ransagning af værelser og ejendele, forbud mod anvendelse af mobiltelefoner samt begrænsninger i adgang for beboerne til internettet. Efter drøftelser med Socialministeriet blev der nedsat et magtanvendelsesudvalg, der skulle udrede problemerne .

2. Partsbegrebet

- U 1994.198 V. I sag om opsigelse af dagplejer på grund af klager over denne burde dagplejeren være partshørt.
- U 2000.1649 Ø. Arbejdsgiver, der indtrådte i medarbejders ret til sygedagpenge, var part i kommunens sag om betaling af sygedagpenge og burde derfor være partshørt, inden kommunen traf afgørelse om at standse sygedagpengene.
- U 2007.1731 V. Kommunen havde ikke pligt til at partshøre en aflastningsfamilie, inden den opsagde kontrakten, fordi opsigelsen skete efter ønske fra barnets mor og ikke på grund af kommunens utilfredshed med familien.
- FOB 1995.408. Plejefamilie var ikke part i sag om hjemgivelse af et barn, som var frivilligt anbragt.
- Principafgørelse 56-10. Ægtefælle til afdød ikke anset for part og derfor ikke berettiget til at få aktindsigt efter forvaltningsloven i den afdødes sag om hjælp til invalidebil. En fuldmagt fra afdøde ansås for bortfaldet ved død. Ægtefællens følelsesmæssige og personlige interesse i sagen kunne ikke sidestilles med en væsentlig og retlig interesse i sagens udfald.
- Principafgørelse 64-10. Ægtefælle ikke berettiget til at klage over levering af praktisk hjælp til afdød ægtefælle.
- Principafgørelse 50-11. Bevilling til forældre til ændring af boligindretning af hensyn til 17-årig hjemmeboende handicappet søn kunne meddeles på vilkår om tinglysning af pant til dækning af værdiforøgelsen, selv om boligændringerne først blev gennemført, efter at sønnen var fyldt 18 år.
- Principafgørelse 122-11. X kommune kunne ikke som arbejdsgiver klage over afgørelse truffet af sygedagpengekontoret i samme kommune. Udtalt, at en kommune kan påklage en anden kommunes afgørelse om ret til sygedagpenge, men altså ikke afgørelser truffet af en anden del af samme kommune.

3. Forvaltningsrettens organisatoriske anvendelsesområde :

a. Regler om private eller halvprivate organers forhold til forvaltningsretten

- § 43 stk. 2 i den sociale retsstillingslov
- § 65 a i arbejdsløshedsforsikringsloven
- § 4 b i lov om aktiv beskæftigelsesindsats
- § 19 i sygedagpengeloven
- § 47 i lov om aktivs socialpolitik

b. Afgørelser om den almindelige forvaltningsrets anvendelse på private

- U 2010.987 V. En 14-årig pige (D) var i lidt over en måned anbragt på et socialpædagogisk opholdssted i en anden del af landet end hendes bopæl. Anbringelsen skete som et led i en § 51-undersøgelse, da kommunen skønnede, at hun ikke kunne observeres i hjemmet. Anbringelsen blev senere ophævet ved en byretsdom som ulovhjemlet. D's adgang til telefonisk kontakt med familie og venner blev begrænset, familien fik ikke adgang til at besøge hende under opholdet, og hun kunne ikke forlade institutionen alene. Begrænsningerne blev truffet på grundlag af anstaltsbetragtninger og ansås ikke af retten for uproportionale. D ansås derfor ikke for berettiget til godtgørelse efter § 26 i erstatningsansvarsloven.
- FOB 2010 4-7. A klagede over, at en kommunal leverandør ikke havde leveret ordentligt arbejde, da han lavede fodindlæg. Ombudsmanden udtalte, at kommunen havde pligt til at føre tilsyn med om virksomheder, der leverer ydelser til borgere efter aftale med kommunen, og opfylder de krav, der fremgår af aftalen og lovgivningen. Efter omstændighederne har kommunen pligt til at undersøge rigtigheden af oplysninger om aftalebrud eller manglende overholdelse af lovgivningen.

c. Afgørelser om delegation til private

- FOB 2008.463 Kommune kunne ikke uden udtrykkelig lovhjemmel delegere til en advokat at træffe afgørelse om at afvise en sag. Pligt til at fastsætte retningslinjer for advokats kommunikation på kommunen.
- FOB 2013-4. Miljøklagenævnet kunne uden lovhjemmel delegere sagsbehandlingen af 102 klagesager til Kammeradvokaten. Delegationen kunne ikke omfatte afgørelsen af sagerne og var betinget af, at delegationen blev gennemført på en retssikkerhedsmæssigt forsvarlig måde. Hertil hørte, at det blev sikret, at den private aktør overholdt de forvaltningsretlige regler.
- Principafgørelse 185-11. Standsning af sygedagpenge ulovlig, da afgørelsen var truffet af en vikar, som reelt arbejdede under ledelse af et datterselskab i en privat koncern, som havde en rammeaftale med kommunen om reduktion af udgifterne til sygedagpenge.
- Principafgørelse 186-11. En afgørelse om sygedagpenge gyldig, da den vikar, der havde truffet afgørelse i sagen, havde handlet som kommunalt ansat vikar stillet til rådighed gennem et vikarbureau.
- Principafgørelse 228-11. En afgørelse om at fastholde en afgørelse efter genvurdering blev truffet af en vikar, som måtte betragtes som en privat aktør, og måtte derfor anses for ugyldig.
- Principafgørelse 27-12. Kommune anset for uberettiget til at lade en konsulent fra et firma, som kommunen havde en projektaftale med, træffe afgørelse om retten til sygedagpenge.

4. Socialrettens internationalisering

a. EU-ret

- Flere rådsforordninger, især 883/2004 og 1612/68.
- U 1998.100 H. Danmarks tiltrædelse af Maastricht-traktaten ikke i strid med grundloven. Slået fast, at EU-ret har forrang for dansk lovgivning, men ikke for grundloven.
- U 2014.000 H. I denne sag var parterne enige om, at EU's arbejdstagerdirektiv skal fortolkes således, at en arbejdstager, som bliver syg under ferie, har krav på erstatningsferie. I den indbragte sag havde arbejdsgiveren i overensstemmelse med den dagældende ferielov, men i strid med EU-domstolens fortolkning af direktivet (C-277/08 og C-78/11) afslået erstatningsferie til en ansat, som blev syg i sin ferie. Højesteret slog fast, at det EU-retlige princip om EU-retlig konform fortolkning af national lovgivning må forstås med det forbehold, at forpligtelsen ikke kan tjene som grundlag for fortolkning "contra legem". Da den danske retstilstand i den foreliggende sag var klar, og det ikke ved anvendelse af i dansk ret anerkendte fortolkningsprincipper var muligt at nå til, at risikoen for sygdom opstået under ferie hvilede på arbejdsgiveren, fik den ansatte ikke medhold i en påstand om erstatningsferie støttet på EU-domstolens fortolkning af direktivet.
- SM C-020-04. Kvinde, som boede i Sverige og arbejdede i Danmark, havde krav på dækning af merudgifter og tabt arbejdsfortjeneste i forbindelse med sønnens indlæggelse på hospital i henhold til servicelovens § 28, uanset at servicelovens § 2 krævede, at ansøgeren havde dansk bopæl.
- EU-dom af 19. juli 2012 (C-522/10). TEUF art. 21 skal fortolkes således, at der ved tildeling af alderspension skal tages hensyn til ansøgerens børnepasningsperioder tilbagelagt i en anden medlemsstat, som om disse perioder var tilbagelagt på bopælsstatens eget område. En tysk kvinde, som i seks år boede i Belgien med sin ægtefælle, som udøvede beskæftigelse i dette land, skulle have disse år medregnet, selv om hun ikke havde lønnet beskæftigelse under opholdet i Belgien, men passede ægteparrets to børn.

b. EMK

- U 1989. 928 H. Bistandslovens § 123, stk. 2, om tvangsfjernelse af børn omfattede også tilfælde, hvor anbringelsesstedet for et tvangsfjernet barn bliver ændret. Højesteret henviste som støtte for fortolkningen til EMK art. 8 og menneskerettighedsdomstolens praksis.
- FOB 2005 14-1. Ombudsmanden kritiserede, at et socialt nævn havde givet udtryk for, at nævnet ikke havde pligt til at inddrage klagers henvisning til EMK, fordi nævnet antog, at en lov vedtaget i Folketinget var i overensstemmelse med gældende love og regler.
- U 2006.2083 H. Ikke i strid med EMK art. 4, stk. 2, art. 14 eller art. 11, at ledig fik arbejdstilbud uden at få overenskomstmæssig løn.
- U 2012.1761 H. A fik i 2003 opholdstilladelse som flygtning, og senere på året blev han familiesammenført med ægtefællen og fire børn. Da han ikke kom i arbejde, fik han hjælp fra Egedal Kommune først som introduktionsydelse og senere som starthjælp. At hjælpen var lavere end kontanthjælp, stred ikke mod EMK art. 14, sammenholdt med tillægsprotokol 1, art. 1 om beskyttelse af ejendomsretten. Der var ikke tale om direkte diskrimination på grundlag af nationalitet. Og der forelå heller ikke indirekte diskrimination, da forskellen på ydelserne var sagligt begrundet og proportional. Også henvist til landenes skønsmargin. Art. 23 i Flygtninge-konventionen var heller ikke tilsidesat, da den ikke omfatter indirekte diskrimination.
- U 2012.1788 H. En medarbejder ved et filmselskab lod sig ansætte som medhjælper på et omsorgscenter og optog film med skjult kamera. Optagelserne, som afslørede fortrolige forhold om beboernes helbredsforhold, blev bragt i en tv-udsendelse. Både medarbejder og det filmselskab, hun arbejdede for, blev dømt for overtrædelse af straffelovens § 152 og ikke frifundet efter § 152 e ”således som disse bestemmelser skal fortolkes i lyset af (EMK art.10)”.
- FOB 1999 350. Krænkelser, at Socialministeriet udsendte en chilensk statsborger, som ikke kunne forsørge sig selv, selv om han havde fælles forældremyndighed over et barn, som boede i DK hos moren. Anset for en krænkelse af EMK art. 8 om retten til et familieliv.
- FOB 2005.425. Socialt nævn forpligtet til at inddrage en klagers henvisninger til EMK i en konkret sag om fastsættelse af en betalingsordning.

- FOB 2012-17. Ægteparret A og B var begge spastisk lammede og kørestolsbrugere. En overlæge på en fertilitetsklinik afslog en anmodning fra dem om behandling med kunstig befrugtning, og Ankestyrelsen stadfæstede afslaget. Begrundelsen var, at parret ikke blev anset for egnede som forældre, da de ville have behov for hjælp til at varetage den fysiske omsorg for et eventuelt barn, ligesom de ville have vanskeligt ved at yde den fornødne følelsesmæssige omsorg. I lyset af den uddybende begrundelse i et hørings svar til overlægen fandt ombudsmanden ikke grundlag for kritik af afslaget. Ombudsmanden lagde vægt på, at myndighederne i forbindelse med den konkrete afvejning havde lagt vægt på de kriterier, som efter loven var pligtmæssige. Ankestyrelsens oprindelige begrundelse burde have indeholdt en nærmere angivelse af de hovedhensyn, som var indgået i styrelsens afvejning. Dette gjaldt navnlig, da retten til kunstig befrugtning er omfattet af EMK art. 8, og da en begrænsning af denne ret alene må ske på baggrund af en rimelig afvejning over for andre relevante interesser.
- EMD Moskal mod Polen (15. september 2009). Moskal fik i 2001 førtidspension for at kunne tage sig af sin plejkrævende søn. I 2002 blev tilkendelsen annulleret, idet hun ikke opfyldte betingelserne for at få pension. Efter forgæves at have anfægtet tilbagekaldelsen fik hun i 2005 en anden offentlig forsørgelse, der udgjorde 50 % af pensionen. Domstolen fandt, at der forelå en krænkelse af EMK art. 1 i tillægsprotokol 1 om beskyttelse af ejendomsretten, fordi Moskal i god tro havde indrettet sig på pensionen, og fordi annullationen var besluttet fra den ene dag til den anden. At der gik yderligere tre år, inden hun fik anden støtte, var sammen med det øvrige udtryk for, at der ikke var fundet en rimelig balance mellem den generelle offentlige interesse og beskyttelsen af klager.
- EMD Muskhadzhivaya mod Belgien (19. januar 2010). Anbringelse af fire små børn i et lukket transitcenter, som ikke var beregnet for børn, anset for en krænkelse af EMK art. 3.

5. Vejledningspligt

- U 1983.1096 V. Et ægtepar fik erstatning i anledning af, at de fulgte et råd fra Sæby Kommunes socialforvaltning om at sælge deres hus og flytte i lejebolig. Derved blev ægteparrets boligudgifter dyrere.
- U 1991.903 H. A-kasse ansvarlig for urigtig oplysning til et medlem om, at hun var berettiget til efterløn. Erstatning svarende til efterløn i fem år.
- U 2004.2244 H. Erstatning for kommunes undladelse af at oplyse en kvinde med nedsat arbejdsevne om muligheden for fuldtidsfleksjob med arbejdstid svarende til arbejdsevnen.
- U 2006.960 Ø. Erstatningsansvar for manglende orientering til kommunes beboere om Højesterets ændring af praksis med hensyn til tilkendelse af førtidspension .
- FOB 2006.297. Ordblind kunne forlange at få afgørelser læst op i telefonen .
- Principafgørelse 11-10. A, der kunne have fået folkepension 1. maj 2005, søgte i marts 2008 om forhøjet pension under henvisning til, at pensionen var opsat. Ansøgningen om at få folkepensionen opsat skulle have været indgivet samtidig med ansøgning om folkepension i 2005, men da A ikke havde fået vejledning herom, skulle han stilles, som om han havde ansøgt rettidigt .
- Principafgørelse 65-10. A havde en voksen søn, som led af infantil autisme og var uden sprog. Sønnen modtog i den anledning førtidspension. Under et møde i 2006 med kommunen fremlagde A oplysninger om en række konkrete udgifter i forbindelse med sønnens funktionsnedsættelse. Ankestyrelsen afgjorde den 11. februar 2008, at kommunen i 2006 burde have vejledt A om muligheden for at ansøge om dækning af disse udgifter i henhold til servicelovens § 100, og at sønnen nu burde stilles, som om han havde søgt om støtte i 2006 . Å
- Principafgørelse 125-13. Udbetaling Danmark burde have vejledt modtagere af børnetilskud særskilt om, at de fremover ville modtage brev om bekræftelse på deres status som enlige forsørgere i e-boks, da det var første gang, meddelelsen ikke blev sendt fysisk med postvæsenet. At modtagerne havde tilmeldt sig digital post fra offentlige myndigheder var ikke tilstrækkeligt til at fritage UD fra vejledningspligten. To modtagere af børnetilskud ansås derfor ikke for at have afgivet statuserklæringen for sent.

6. Officialprincippet

- U 2005. 21 V. En kvinde, H, blev pålagt af Aalborg Kommune at tilbagebetale sociale ydelser, som hun havde modtaget som enlig forsørger, selv om hun boede sammen med sin fraseparerede mand, M. Det Sociale Nævn stadfæstede afgørelsen. Herefter anlagde H sag mod nævnet med påstand om, at nævnets afgørelse var ugyldig. H vandt i byretten, men tabte i landsretten. For landsretten afgav en repræsentant for kommunen forklaring om en besigtigelse af M's 1-værelses lejlighed, der ikke bar præg af jævnlig brug. Landsretten fandt på grundlag af kommunens nærmere beskrevne undersøgelse af H's forhold, at der var skabt en formodning for, at H og M i den angivne periode havde boet sammen. H, der heller ikke for landsretten afgav forklaring, havde ikke afkræftet denne formodning. Landsretten lagde derfor til grund, at H ikke havde været reelt enlig, og at hun var bekendt med, at dette var en betingelse for at modtage de pågældende ydelser.

- FOB 2006.436. I strid med officialprincippet, at hverken Arbejdsskadestyrelsen eller Ankestyrelsen på grundlag af sagens oplysninger selv havde identificeret, at der kunne være tale om genoptagelse af sagen efter almindelige forvaltningsretlige principper og ikke efter de udtrykkelige genoptagelsesregler i arbejdsskadesikringsloven.

- FOB 2009 4-1 . Det følger af officialprincippet, at en klageinstans – Ankestyrelsen – skal undersøge, hvad der klages over. Er der tvivl om klagens omfang, må klageinstansen formode, at klagen omfatter alle bebyrdende afgørelser. Tvivl må afklares ved kontakt til klageren .

- FOB 2011 1-4. En kommune stoppede sygedagpengene til A, fordi hun ikke mødte op til et informationsmøde. A oplyste, at hun ikke havde modtaget mødeindkaldelsen. Kommunen fastholdt afgørelsen og henviste til, at brevet ikke var kommet retur, og at der ikke var oplysninger fra Post Danmark om uregelmæssigheder. Ombudsmanden mente, at der gælder en formodning for, at breve, der beviseligt er sendt fra offentlige myndigheder, kommer frem til adressaten. Da der var sket fejl og unøjagtigheder i forbindelse med jobcentrets afsendelse af breve både i den konkrete sag og generelt, var der opstået en sådan bevismæssig usikkerhed, at formodningen var afsvækket, og Beskæftigelsesankenævnet burde derfor have indhentet nærmere oplysninger om kommunens postafsendelse. Sagen blev genoptaget og afgørelsen fastholdt. Ombudsmanden henstillede, at der blev meddelt A fri proces.
- FOB 2012-8. En kommune stoppede sociale ydelser og pålagde tilbagebetalingspligt til en kvinde, A, som kommunen mente havde et ægteskabslignende samliv med en mand, B, som var registreret på en anden adresse end A, og som faktisk boede på samme ejendom som A – ikke inde i huset – men i en campingvogn, der stod på grunden. Kommunen burde ikke have lagt selvstændig vægt på en anonym anmeldelse for socialt bedrageri, burde ikke have partshørt A på et møde, burde have kontrolleret A's forklaringer på en række påfaldende forhold samt burde ikke have anset det for bevist, at A og B spiste sammen hver dag, når denne oplysning alene byggede på en oplysning herom fra A, som A selv bestred at være kommet med.

- FOB 2013-4. Ombudsmanden anså det for tvivlsomt, om A kunne anses at have modtaget sociale ydelser mod bedre vidende, og om at hun ikke kunne anses for enlig forsørger. Tvivlen beroede bl.a. på, at der efter det oplyste kunne rejses tvivl om, hvorvidt alle relevante oplysninger, der kunne tale for, at A var reelt enlig, var blevet undersøgt tilstrækkeligt. A var ikke blevet vejledt om, at hun ikke havde pligt til at udtale sig, og kommunen havde tillagt forhold uholdbar stor bevismæssig betydning, bl.a. et udsagn fra den påståede samlever om, at han og A ”nok flytter sammen på sigt”. Kommunen kunne endvidere ikke kræve, at A skulle betale et bankgebyr på 500 kr. for et større antal kontoudtog, som kommunen indhentede med A’s samtykke for at undersøge, om hun var enlig forsørger.
- Principafgørelse 25-13. I en arbejdsskadesag havde styrelsen modtaget fire dvd’er med videooptagelser af skadelidte samt billeder fra en hjemmeside til belysning af skadelidtes funktionsniveau. Oplysningerne, som viste, at skadelidtes funktionsniveau ikke var så lavt, som han selv havde oplyst, blev af styrelsen sendt retur med henblik på at få dem anonymiseret. Ankestyrelsen fandt det uberettiget af Arbejdsskadestyrelsen at returnere materialet, og udtalte, at en myndighed har ret og pligt til at bruge oplysninger, hvis de har betydning for afgørelsen, uanset om de eventuelt er tilvejebragt på en retsstridig måde.

7. Partshøring

- U 2001.2127 V. Børne- og ungeudvalget i X Kommune traf afgørelse om anbringelsen af to børn uden for hjemmet, uden at børnene var blevet hørt. Dette ansås for retlige mangler, men navnlig under hensyn til, at det ældste barn havde deltaget i mødet, da Ankestyrelsen behandlede sagen, blev afgørelserne opretholdt som gyldige .
- U 2005.2489 H. A havde siden 1998 modtaget sygedagpenge fra Albertslund Kommune. I december 1999 standsede kommunen dagpengene med virkning fra 22. december s.å. Det sociale nævn hjemviste 11. januar 2001 sagen til ny behandling, da A ikke havde haft lejlighed til at redegøre for sin situation. Den 19. februar 2001 fastholdt kommunen sin afgørelse, og denne afgørelse blev stadfæstet af Ankestyrelsen i februar 2002. Under retssagen gjorde A gældende, at afgørelsen om at standse dagpengene var blevet ophævet som ugyldig ved det sociale nævns afgørelse af 11. januar 2001, og at han derfor fortsat måtte være berettiget til dagpenge. Både ØL og Højesteret slog fast, at nævnets hjemvisning ikke betød, at kommunens afgørelse var ugyldig, og gav derfor ikke A medhold. Samtidig blev det slået fast, at kommunens sagsbehandling havde været mangelfuld, idet kommunen hverken havde anlagt en helhedsvurdering eller lavet en opfølgingsplan, men at disse mangler ikke i sig selv kunne føre til, at kommunens afgørelse om at standse dagpengene var ugyldig.

- U 2006.2912 V. Afslag på genoptagelse af sygedagpenge ugyldig, fordi ansøger ikke fik lejlighed til at udtale sig om speciallægeerklæring. Erstatning på 150.000 kr. for mistet mulighed for ledighedsydelse.
- U 2011.2343 H. Hillerød Kommune burde have partshørt over oplysninger, kommunen modtog fra Helsingør Kommune, om at ansøgeren til en stilling som socialrådgiver havde et alkoholproblem. Afgørelsen ikke ugyldig, da manglen konkret vurderet ansås for uvæsentlig.
- FOB 2001.443. Aarhus Kommune havde ikke overholdt forvaltningslovens § 19 i en sag om tilbagebetaling af boligstøtte i forbindelse med påstået svig. Ombudsmanden kritiserede, at kommunen ikke havde sendt parten et notat, kommunen havde udarbejdet om sagens bevisligheder, samt at kommunen syntes at have opfattet partshøring som partsafhøring.
- FOB 2012-8. Partshøring kunne ikke gennemføres mundtligt på et møde om standsning og tilbagebetaling af sociale ydelser. Ombudsmanden lagde vægt på, at der var tale om et stort antal faktiske oplysninger, som parten ikke på forhånd var bekendt med, og som alene blev forelagt mundtligt.
- Principafgørelse 297-11. I en arbejdsskadesag havde Arbejdsskadestyrelsen sendt et partshøringsbrev kort før jul med en frist på syv dage til at svare. Brevet blev sendt til parten selv, uanset at denne havde overladt sagens førelse til en retshjælp og kun i kopi til repræsentanten. Ankestyrelsen anså ikke partshøringspligten for opfyldt.

8. Aktindsigt

I praksis så godt som altid et spørgsmål om partsaktindsigt.

- ÅI. 2000. 1469 Ø. Arbejdsgiver berettiget til partsaktindsigt i ansats sygedagpengesag.
- FOB 1988.249. Statsamt berettiget til at afslå partsaktindsigt i adressen på en kvinde til hendes tidligere mand i en sag om samværsret. Kvinden havde beskyttet adresse i folkeregisteret.
- FOB 2006.178. Afslag på partsaktindsigt i navne på personer, som havde anmeldt kritisable forhold hos nogle plejeforældre anset for uberettiget.
- ÅFOB 2007.420. Arbejdsskadestyrelsen havde ikke ret til at nægte at udlevere navnet på den lægekonsulent, der havde medvirket, til den skadelidte.
- FOB 2009 4-3. Ankestyrelsen kunne ikke vente med at give partsaktindsigt i navnet på den lægekonsulent, der havde medvirket i sagen, indtil sagen var afgjort.
- SM O-67-98. Farens ret til aktindsigt i hjælpeforanstaltninger over for et barn, han havde med en tidligere samlever skulle ikke vige for hensynet til morens interesse i, at faren ikke fik kendskab til hendes private forhold.
- SM F-2-05. I to sager anså Ankestyrelsen det for berettiget, at navnene på anmeldere ikke blev udleveret til parten. I den ene sag havde anmelderen oplyst om en dagplejemor, at hun havde ladet børnene være uden opsyn. I den anden havde en borger anmeldt en far for at givet sit barn lussinger og overfuset hende.

9. Skrankepaveri

- Ulovlige retlige dispositioner, som har en krænkende, nedværdigende eller indgribende virkning på de berørte borgeres forhold .
- U 2011.662 V. A blev sygemeldt 12. april 2007 på grund af tennisalbue på begge arme og fik sygedagpenge. Kommunen standsede dagpengene i maj 2007, da A sendte et opfølgningsskema tilbage til kommunen seks dage for sent. Kommunen fastholdt afgørelsen, selv om det blev oplyst, at forsinkelsen skyldtes, at A efter sygemeldingen havde fået meget ondt i maven og var blevet indlagt akut med kraftig maveblødning. Kommunen fulgte en fast praksis om, at kun besværligheder med postbesørgelse og lignende kunne føre til, at der sås bort fra forsinkelser. Vestre Landsret underkendte afgørelsen om bortfald af dagpenge som ugyldig og lagde herved til grund, at der ikke var grundlag for at statuere, at A uden rimelig grund havde undladt at medvirke ved kommunens opfølgning.
- U 2013.3074 H. A hjalp sin mor, som var anbragt på gerontopsykiatrisk plejecenter under mistanke om demens, efter at hun havde forladt centeret til at tage ophold i sit gamle hjem. A passede hende i tre dage og bestyrkede moren i hendes ønske om at blive i den gamle bolig, da plejecenteret prøvede at overtale hende til at tage tilbage til centeret. Efter tre dage erklærede en læge A for sindssyg (paranoid) og fik ham tvangsindlagt på psykiatrisk hospital som farlig for sig selv eller andre. Hans hjælp til moren og medvirken til at hindre, at hun kom tilbage til centeret, var bevist på hans farlighed. Morens bolig var meget uhygiejnisk og rodet, og kælderens var ubeboelig på grund af skadedyr. Højesteret fandt – i modsætning til byretten og landsretten – ikke, at A's adfærd kunne begrunde en tvangsindlæggelse . To dommere var uenige, men dog enige i, at A's adfærd isoleret omkring morens bortgang fra plejecenteret ikke i sig selv kunne begrunde tvangsindlæggelse.

- FOB 1983.259. En ung kvinde, som modtog kontanthjælp, og som netop havde fået et barn, søgte X Kommune om bistandshjælp, efter at hun hurtigt havde opgivet et arbejde på en institution, som lå 25 km. fra hendes hjem, og hvortil hun kørte på en knallert, kommunen lånte hende. Kommunen afslog ansøgningen og sendte hende følgende brev:

”På foranledning af din ulovlige udeblivelse fra (institutionen), skal det meddeles, at du straks kontakter (institutionen) for evt. at aftale hvad der skal ske fremover.

Hjælp ifølge bistanndsloven er stoppet med øjeblikkelig virkning og der vil ikke blive udbetalt nogen bistandshjælp, inden du er startet på (institutionen).

Herværende socialforvaltning har sørget for indkøb af en ny knallert, denne kan lånes i 5 måneder fra arbejdets start. Derefter må du selv være i stand til at indkøbe et transportmiddel.

Angående (C) skal du som hendes moder sørge for (C's) opvækst og (X) socialforvaltning vil under ingen omstændigheder acceptere, at du tager ophold på et kollegieværelse i (Y) og måske tager (C) med. (C) skal ikke 'slæbes' rundt fra sted til sted, hver gang du finder en ny ven. Dette vil (X) socialforvaltning snarest sætte en stopper for, ved at fjerne (C) fra hjemmet og placere hende i eventuel familiepleje. Denne gang er det sidste advarsel og det er snart på tide, at du bare bliver lidt voksen. Å

Herværende socialforvaltning kan ikke acceptere, at du tager på socialforvaltningen i (Y) og oplyser, at (X) kommune ikke vil være behjælpelig med et transportmiddel. Det er direkte løgn. Når du ikke får nogen løn eller bistandshjælp, skal du ikke starte med at 'plutte' din moder for penge. Jeg kan ikke se anden udvej end du må lade dig forsørge af dine mandlige bekendtskaber.”

Ombudsmanden fandt det uheldigt, at kommunens brev var blevet formuleret på en måde, som var stærkt krænkende for A.

- FOB 1995.264. En kommune afslog at yde hjælp i henhold til bistandslovens § 48 om hjælp til nødvendige merudgifter ved et handicap til dækning af udgifter til dæk, slanger og pudebetræk til en kørestol under henvisning til, at der ikke var udgifter knyttet til handicapet. Ankestyrelsen stadfæstede afgørelsen. Da ombudsmanden anfægtede denne fortolkning, skiftede styrelsen begrundelse og henviste til, at ansøgeren ikke led noget tab, da han sparede på andre udgifter, bl.a. til fodtøj. Ombudsmanden kritiserede fortolkningen og anførte: "(...) Jeg finder det overordentlig tvivlsomt, om de afsavn en handicappet person må lide som en konsekvens af sit handicap, kan opgøres som besparelser og dermed medføre fradrag i ydelser efter bistandslovens § 48, stk. 4 .”Å
- FOB 2003.409. X Kommune pålagde A at tilbagebetale for meget udbetalt boligstøtte under henvisning til, at hun ikke havde oplyst kommunen om, at hendes indtægt var steget væsentligt. A havde under et møde 1 ½ år tidligere med kommunens pantefoged mundtligt oplyst om sine øgede indtægtsforhold. Hverken kommunen eller det sociale nævn anså, at denne oplysning var meddelt på den rigtige måde. Ombudsmanden fandt ikke, at der var hjemmel for, at kommunen kunne stille særlige formkrav til A's opfyldelse af oplysningspligten. Sagen blev genoptaget i nævnet og tilbagebetalingskravet ophævet .Å
- FOB 2004.425. Sygedagpenge frataget person, som ubestridt var syg som følge af en trafikulykke, fordi han ikke mødte til en opfølgningssamtale. Mandens forklaring om, at han ikke havde fået indkaldelsesbrevet, var ikke blevet undersøgt .
- FOB 2008.463. Kritik af breve, en kommune sendte til en besværlig kvinde, som idelig henvendte sig om mere hjælp til sin voksne psykisk udviklingshæmmede datter. Brevene blev skrevet af en advokat og var holdt i en nedladende og afvisende tone.

- FOB 2009 20-4. Undersøgelse af otte sager om stop af eller nedsættelse af kontanthjælp. I tre sager havde kommunen reduceret eller ændret udbetalingsmåden af løbende kontanthjælp uden at meddele parten det. Å
- FOB 2010 20-5. X Kommune nåede ikke at standse boligsikring for december 2007 til A, selv om A havde afmeldt støtten. Den 1. januar 2008 sendte kommunen A et brev, der bekræftede afmeldingen samt, at der var opstået en gæld på 670 kr. i for meget udbetalt støtte. Brevet indeholdt ikke oplysninger om, hvornår beløbet skulle betales eller hvorledes, og det kunne ikke anses for bevist, at der var vedlagt et girokort. I september 2008 sendte kommunen et rykkerbrev og pålagde samtidigt A et rykkergebyr på 250 kr. Rykkergebyret var efter ombudsmandens mening ikke lovligt.
- Ankestyrelsens afgørelse SM C-59-05. Ankestyrelsen afviste at behandle en klage over ulovlig frihedsberøvelse af en dement beboer på en kommunal institution, som blev låst inde på sit værelse, når han blev vred. Ankestyrelsen begrundede afvisningen med, at ”der ikke i serviceloven var hjemmel til at kunne låse personen inde på sit værelse”. Der var således ikke truffet en afgørelse *efter serviceloven*, og Ankestyrelsen havde ikke kompetence til at tage stilling til, om der havde været ulovlig frihedsberøvelse eller eventuelt lovlig nødret/nødværge.
- Principafgørelser 58-11 og 167-12. Borgere, som havde fået for lidt i henholdsvis sygedagpenge og supplement til brøkpension og derfor fik efterudbetalt disse, fik ikke noget ud af at få medhold, da efterbetalingen blev anset for en indtægt, som skulle trækkes fra i den løbende hjælp efter aktivloven.

10. Legalitetsprincippet

- U 2003.435 V. En revalidend fik ved en fejl i strid med loven suppleret elevgodtgørelse op til fagets mindsteløn. Ved dommen blev det fastslået, at eleven ikke kunne forlange bevillingen opretholdt, uanset at hun havde været i god tro om fejlen.
- U 2009.2356 H. Højesteret fandt ikke, at der var hjemmel i servicelovens § 129 til at tvangsflytte en svært hjerneskadet kvinde fra et plejehjem i en jysk kommune til et plejehjem på Fyn, hvortil hendes familie var flyttet. § 129 indeholdt en som grund til flytning hensyntagen til forholdet mellem beboer og familien. Højesteret anførte: ”Højesteret finder det imidlertid betænkeligt at tilsidesætte ordlyden af servicelovens § 129, idet det må være lovgivningsmagtens opgave at tage stilling til, om bestemmelsen for så vidt angår situationer som den foreliggende – og eventuelt også for så vidt angår andre særlige situationer – har fået et mere restriktivt indhold end tilsigtet ”.
- FOB 1979.162. Socialministeriet kunne ikke i en bekendtgørelse ændre metoden til beregning af forældrebetaling for børns ophold i daginstitution til en anden end den, der var fastlagt i bistandslovens § 73. Det forhold, at bekendtgørelsen var blevet godkendt af den socialpolitiske ordfører i Folketinget, lovliggjorde ikke forholdet. Den fornødne hjemmel kunne kun tilvejebringes ved en formel ændring af § 73.
- FOB 2010 20-2. En beslutning fra en kommune om, at A ikke måtte kontakte familie- og arbejdsmarkedsforvaltning telefonisk og ikke møde op personligt uden forudgående aftale anset for hjemlet i anstaltsbetragtninger. A havde overfuset og truet flere medarbejdere .
- FOB 2010 20-3. Kommunes beslutning om, at A i foreløbig tre år ikke måtte møde personligt op på rådhuset efter en episode, hvor han havde optrådt truende og råbende, anset for hjemlet i anstaltsbetragtninger.

- FOB 2010 20-7. En kommunes beslutning om at begrænse de pårørendes ret til at besøge en ældre pårørende på plejehjem havde hjemmel i anstaltsbetragtninger. Ombudsmanden gjorde socialministeriet opmærksom på, at der kunne være tale om et indgreb i retten til familieliv, og at indgrebet derfor krævede hjemmel i lov. Nu gælder § 137 a i serviceloven for den slags beslutninger.
- FOB 2013 - **XX**. Slagelse Kommune havde i ti tilfælde anbragt unge uden for hjemmet på et hotel. Kommunen erkendte, at anbringelserne ikke havde hjemmel i servicelovens § 52, da anbringelser efter denne bestemmelse skal ske på et godkendt anbringelsessted. Anbringelserne var imidlertid sket i henhold til den sociale retssikkerhedslovs § 9 a stk. 1, hvorefter forældremyndighedsindehaverens opholdskommune har pligt til at yde hjælp over for et barn eller en ung under 18 år, hvis kommunen vurderer, at barnet/den unge har behov for hjælp. Ombudsmanden var ikke enig i, at der var hjemmel til anbringelserne i § 9 a, da denne bestemmelse alene regulerer, hvilken kommune, der har pligt til at yde hjælp. Om og hvilken hjælp der skal ydes, må fastlægges efter andre bestemmelser.
- FOB 2013-24. Ikke hjemmel til at bortvise HF-elev fra såvel uddannelsesforløbet som kostafdelingen på X Skole, fordi han havde røget hash i weekenden under en bytur, da studie- og ordensreglerne ikke gav klar hjemmel til at bortvise elever for adfærd udvist i fritiden uden for både skolens og kostafdelingens geografiske område. Antaget, at skolen på grundlag af anstaltsforhold kunne fastsætte ordensregler for kostafdelingen, der gjaldt, når eleven var på skolens område, og uden for dette område, når det havde relation til kostafdelingen (f.eks. påvirket ved tilbagekomsten eller rygning i sammenhæng, hvor han blev identificeret med skolen eller kostafdelingen).

- Principafgørelse 53-12. Der kunne ikke ydes hjemmehjælp efter servicelovens § 83 til udførelse af omsorgsopgaver, som ikke umiddelbart vedrørte ansøgerens, en skleroseramt kvindes, egne behov, men til døgnovervågning af kvindens toårige barn, som kvinden ifølge en ekspertudtalelse ikke burde lades alene med.
- Principafgørelse 108-13. En kommune kunne nægte at forlænge sygedagpenge, fordi ansøgeren nægtede at lade sig operere for en diskusprolaps i lænden. Styrelsen henviste ikke til retsgrundlaget for dette krav men udtalte, at en operation som den foreliggende ikke udgør en væsentlig risiko for liv og førlighed. Videnskabelige undersøgelser har vist, at der yderst sjældent vil forekomme varige komplikationer
- Udtalelse af 22. august 2013 fra Statsforvaltningen. Systematiserede observationer fra en kommune af en borgers bopæl og færden med henblik på at afsløre socialt bedrageri forudsætter udtrykkelig lovhjemmel. Enkeltstående og tilfældige observationer kræver ikke udtrykkelig lovhjemmel.

11. Fortolkning

- U 2001.1258 H. A, som var stærkt synshandicappet, modtog revalideringshjælp til at uddanne sig til cand.mag. i historie og tysk. Da A ønskede at gennemføre faget tysk ved universitetet i Lund, nægtede kommunen at lade ham tage hjælpen med. Kommunen anså et ophold på 2 år i udlandet for at være i strid med lovens udgangspunkt om, at hjælp kunne ydes til personer med ophold i DK. Efter den dagældende bistandslov var det usikkert, hvor lange ophold i udlandet, der kunne ydes hjælp til. Højesteret stadfæstede kommunens afslag og lagde vægt på, at der i forarbejderne til lov om aktiv socialpolitik, som afløste bistandsloven, men som endnu ikke var trådt i kraft under sagen, stod, at revalideringshjælp ville kunne ydes til ophold af en varighed på 1-2 semestre.
- U 2007.341 H. En enlig adoptant var ikke berettiget til det særlige børnetilskud til enlige forsørgere. Højesterets flertal lagde vægt på lovens forhistorie, mens et mindretal i stedet ville lægge vægt på, at der ikke var rimelig grund til at gøre forskel på biologiske forældre og adoptivforældre .
- U 2012. 2841 H. A, hvis tænder var blevet beskadiget som følge af en sjælden sygdom som særligt udsatte tændernes emalje, fik afslag på tilskud efter § 100 til betaling af en behandlingsudgift på 100.000 kr. A påberåbte sig, at han utvivlsomt var omfattet af personkredsen, som var beskyttet efter bestemmelsen, og at udgiften ikke kunne dækkes efter anden lovgivning. Højesteret afgjorde, at det ikke følger af ordlyden, at en kommune skal dække udgifter til læge- og tandlægebehandling, og at dette heller ikke fremgår af forarbejderne. Der måtte lægges vægt på, at der var fast administrativ praksis for, at sådanne udgifter ikke blev dækket efter bestemmelsen. Hverken FN's Handicapkonvention eller princippet om ligebehandling af handicappede kunne føre til et andet resultat.

- FOB 1997.267. Kvinde fik afslag på støtte til medicin til behandling af en kronisk lidelse under henvisning til, at hun ikke havde symptomer, når hun tog medicinen. Ombudsmanden var uenig i denne fortolkning og anførte: ”Det er efter min mening mest nærliggende at forstå ordene ‘vidtgående fysisk eller psykisk handicap’ i lovens § 48, stk. 4, sådan, at vurderingen af handicapet skal foretages uafhængigt af den løbende (eller varige) behandling den pågældende er i, til afhjælpning af handicapet; jf. herved også at bestemmelsen omhandler ‘følger af handicapet’. Ankestyrelsens og Socialministeriets forståelse af bestemmelsen har efter min opfattelse ikke støtte i bestemmelsens ordlyd, ligesom der heller ikke er noget i lovens forarbejder der kan anføres til støtte for myndighedernes retsopfattelse”.
- FOB 2010 4-5. A søgte om hjælp til sansemotorisk hjælp til sin 15-årige datter, som var sent motorisk udviklet og derfor blev anbefalet denne type hjælp af forskellige fagpersoner. Myndighederne nægtede at give hjælp efter servicelovens § 11, stk. 3, der ellers handlede om hjælp til ”behandling af børn og unge med nedsat fysisk og psykisk funktionsevne”, fordi myndighederne fortolkede reglen således, at den kun hjemlede hjælp til *forbigående behandling*. Og § 86, stk. 2, i samme lov kunne heller ikke bruges, fordi den talte om hjælp til at ”*vedligeholde* fysiske eller psykiske færdigheder”. Da den ønskede hjælp ligefrem kunne forbedre B’s funktionsniveau ansås § 86, stk. 2, for uanvendelig. Ombudsmanden fandt ingen af disse fortolkninger holdbare.

- U 2011.662 V. A blev sygemeldt 12. april 2007 på grund af tennisalbue på begge arme og fik sygedagpenge. Kommunen sendte 15. maj 2007 et oplysningsskema, som skulle tilbagesendes 23. maj 2007. I brevet stod, at dagpengene ville ophøre 24. maj 2007, hvis ikke det ikke blev returneret. Kommunen sendte den 27. maj A brev om, at dagpengene ophørte den 24. maj, medmindre A havde en rimelig grund til ikke at returnere skemaet. Den 29. maj modtog kommunen skemaet med en undskyldning fra A for forsinkelsen. Kommunen fastholdt afgørelsen om ophør af dagpengene senest ved en afgørelse af 14. december 2007. Under retssagen forklarede A, at hun efter sygemeldingen havde fået meget ondt i maven, og den 17. august blev hun indlagt akut med kraftig maveblødning. Det blev lagt til grund, at A havde været alvorligt syg, også i maj. Dette sammenholdt med, at hun kun få dage efter modtagelsen af kommunens brev af 27. maj og kun seks dage efter udløbet af den oprindelig frist indsendte skemaet, medførte, at der ikke var grundlag for at statuere, at hun uden rimelig grund havde undladt at medvirke ved kommunens opfølgning. Afgørelsen af 14. december 2007 om dagpengenes bortfald var derfor ugyldig.
- FOB 20091-3. A mødte den 31. januar i stedet for den 30. til opfølgningsmøde om sygedagpenge, fordi hun tog fejl af datoen. Anset for videregående end nødvendigt, at kommunen standsede dagpengene fra 31. januar.
- FOB 2013-21. A's voksne søn, som han var værge for, opholdt sig på et bo- og opholdssted. Kommunen havde i henhold til § 125 i serviceloven givet bostedet tilladelse til at overvåge sønnen ved hjælp af en gps. Bostedet overvågede kun sønnen lejlighedsvis og ikke, som A ønskede, hele tiden. Kommunen var enig med bostedet og henviste til, at en tilladelse ikke medførte en automatisk pligt til også at anvende gps. Denne retsopfattelse var ombudsmanden enig i. Ombudsmanden pegede endvidere på, at proportionalitetsreglen i servicelovens § 124, stk. 3 og 4, indebar, at et indgreb i selvbestemmelsesretten skal stå i et rimeligt forhold til det, der søges opnået ved magtanvendelsen og at der skal foretages en løbende vurdering af om betingelserne for magtanvendelsen er opfyldt.

12. Magtfordrejning

- U 1990.892 H. Hanstholm Kommune var ikke berettiget til at afslå at yde kontanthjælp til en beboer i Frøstruplejren under henvisning til, at ansøgeren ved at bo i området overtrådte by- og landzoneloven.
- FOB 1975.75. En afgørelse truffet af stationsforstanderen på Randers Station om, at en 15 år gammel dreng ikke måtte opholde sig på stationen ansås af ombudsmanden for ulovlig, fordi afgørelsen blev truffet for at hjælpe det skolehjem, drengen var optaget på, og hvorfra han skulkede på grund af sin store interesse for jernbanetog. Det var ikke DSB's opgave at udøve børneforsorg.
- FOB 1995.400. En gammel mand, som på grund af en hjerneblødning befandt sig i koma, blev plejet af sin søn i dennes hjem med hjemmehjælp og hjemmesygepleje fra kommunen. Da manden fik behov for behandling for en infektion, blev han indlagt på sygehus, og herfra blev han af Tommerup Kommune anbragt på plejehjem. Sønnen fik sin far umyndiggjort og blev beskikket som værge. Da han herefter ville flytte faren hjem til sin bolig, meddelte kommunen, at der hverken ville blive bevilget hjemmehjælp eller hjemmesygepleje. Kommunen henviste til, at byrådet havde truffet en principbeslutning om, at personer i Tommerup Kommune, der lå i koma, skulle være på plejehjem. Ombudsmanden anså kommunens flytning af manden på plejehjem for uhjemlet, og afslaget på at yde hjælp, hvis han blev flyttet til sønnens hjem, for magtfordrejning.

- FOB 2006.149. Kommune ikke berettiget til at betinge hjælp til bolig til en ung kvinde af, at hendes far forinden flyttede fra deres fælles lejlighed.
- FOB 2007.485. En kommune kunne ikke nægte en mor at få optaget sit yngste barn i den daginstitution, det ældste barn gik i, fordi kommunen skønnede, at denne løsning var bedst for moderen.
- FOB 2008.479. En kommune var ikke berettiget til at afstå fra at vurdere rigtigheden af en beskrivelse fra en virksomhed Y af en arbejdsprøvning af en sygedagpengemodtager under henvisning til, at kommunen også i fremtiden skulle arbejde sammen med Y.
- Udtalelse af 8. december 2010 fra Statsforvaltningen Midtjylland. Viborg Kommune kunne ikke lovligt aflyse hjælp efter servicelovens §§ 83 og 85 (hjemmehjælp) for at spare. Borgerne anset for at have retskrav på ydelserne og kommunen forpligtet til at finansiere dem
- Udtalelse af 4. oktober 2011 fra Statsforvaltningen Midtjylland. Randers Kommune kunne ikke lovligt undlade at iværksætte en bevilget hjælp til bostøtte med den begrundelse, at kommunen ikke havde ledige bostøttetimer som følge af, at området var udsat for besparelser.
- Udtalelser af 28. juni 2012 fra Statsforvaltningen Midtjylland. Personer, der var visiteret til botilbud, efter servicelovens § 108 af hhv. Randers og Århus Kommuner skulle have et boligtilbud tilbudt, og de kunne ikke sættes på en venteliste begrundet i besparelser.

13. Skøn under regel

- U 1989.349 H. A var pædagogmedhjælper i en daginstitution, men mistede arbejdet i forbindelse med besparelser. Herefter fik han kontanthjælp, indtil han tilmeldte sig som studerende ved Københavns Universitet. Kommunen anså herefter – i overensstemmelse med et cirkulære fra socialministeriet – at A ikke stod til rådighed for arbejdsmarkedet. Højesteret anså afgørelsen for ugyldig, da afgørelsen ikke var truffet på grundlag af en samlet vurdering af A's forhold.
- U 1986.834 Ø. Spørgsmålet, om en leder af campingplads stod til rådighed for arbejdsmarkedet, skulle afgøres konkret .
- U 2013. 2324 H. Afslag på hjemmehjælp i marts 2010 og begrænsning af hjemmehjælpen i juni 2010 til A og B, som hidtil havde modtaget hjemmehjælp i videre omfang anset for lovlig. Tre dommere lagde vægt på, at kommunens afgørelser blev truffet i overensstemmelse med de fastsatte kvalitetsstandarder og på grundlag af en individuel vurdering af de pågældendes behov. To dommere fandt, at ophævelsen i marts 2010 af hjemmehjælp var ugyldig, fordi den i realiteten var begrundet i kommunens dagældende kvalitetsstandard. Disse dommere fandt heller ikke, at afgørelserne i juni 2010 var ugyldige, fordi der ikke var grundlag for at tilsidesætte kommunens skøn om, at hjælpen måtte anses for tilstrækkelig.

- FOB 2009 4-5. Faxe Kommunes praksis om kun at yde tillæg til folkepension til udgifter til bil, hvis bilen er nødvendig af helbredsmæssige eller arbejdsmæssige grunde, men ikke fordi ansøgeren boede afsides, var udtryk for skøn under regel.
- FOB 2011 14-1. Kvinde, som sagde sit fleksjob op i forbindelse med flytning fra Odense til kommune, fik afslag på ledighedsydelse, fordi det i praksis altid blev anset for selvforskyldt ledighed at flytte og sige jobbet op. Ombudsmanden mente, at det krævede en konkret vurdering at fastslå, om der var gyldig grund til opsigelse af jobbet.
- FOB 2011 20-9. Ombudsmanden anså det for ulovligt, at en kommune i forbindelse med en ansøgning fra en familie om optagelse af et barn i et bestemt dagtilbud afviste at tage hensyn til andre forhold end dem, der vedrørte det barn, der skulle optages. Dermed blev hensynet til et andet barn i familien, der var alvorligt sygt, ikke inddraget.
- FOB 2013-5. En selvstændig tandlæge, A, som efter at have fyldt 60 år ansøgte om at gå på efterløn den 16. januar 2009, fik afgørelse om, at han først den 28. april 2009 opfyldte betingelsen om, at det personlige arbejde var ophørt. Han havde solgt tandlægeudstyret i februar 2009, men det blev først afmonteret af køber den 28. april. Ombudsmanden anså Ankestyrelsens fortolkning af arbejdsløshedsforsikringslovens § 74 c om, at selve muligheden for, at A kunne arbejde, udelukkede ham fra efterløn, var uholdbar. Ankestyrelsen burde have foretaget en konkret vurdering af sagens omstændigheder. I realiteten havde myndighederne sat deres skøn under en regel.
- Udtalelse af 13. februar 2013 fra Statsforvaltningen Sjælland. Det var ikke lovligt, at Kalundborg Kommune havde fastsat et loft på 70 døgn om året for aflastning til ægtefæller, forældre eller andre nære pårørende, der passer en person med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne i kommunens kvalitetsstandard. Tildelingen af aflastning skulle ifølge servicelovens § 84 ske efter en individuel vurdering af behovet. Kommunen havde derfor sat skønnet under en regel.

14. Proportionalitetsprincippet

- U 2005.2355 H. Arbejdsmarkedets Ankenævns afgørelse om fortabelse af retten til dagpenge på grund af manglende medvirken fra den ledige, anset for ugyldig. Den ledige var forgæves mødt til en jobsamtale og havde derfor meldt afbud til et møde tre dage senere i arbejdsformidlingen, hvor der skulle laves en handleplan. Å
- U 2007.2502 V. A, der modtog sygedagpenge, blev indkaldt til opfølgningssamtale den 22. marts 2005 og fik i indkaldelsen at vide, at udeblivelse ville medføre ophør af dagpengene. Hun tog fejl af datoen og troede, at samtalen var den 23. marts. Kommunen havde allerede den 22. marts uden partshøring skrevet til A og oplyst, at dagpengene ville ophøre fra den 31. marts, da hun uden rimelig grund havde undladt at medvirke til opfølgning. Afgørelsen blev stadfæstet af det sociale nævn og Ankestyrelsen. Landsretten fandt det ikke undskyldeligt, at A havde taget fejl af datoen, men bestemte efter en konkret vurdering af hændelsesforløbet, at der ikke var grund til at statuere, at udeblivelsen var udtryk for, at A uden rimelig grund havde undladt at medvirke ved kommunens opfølgning.
- U 2010.987 V. En 14-årig pige blev i lidt over en måned anbragt på en selvejende institution i en anden del af landet end hendes bopæl. Anbringelsen, som skete som et led i en § 51-undersøgelse, da kommunen skønnede, at hun ikke kunne observeres i hjemmet, blev senere ophævet ved en byretsdom. Pigen adgang til telefonisk kontakt med familie og venner blev begrænset, familien fik ikke adgang til at besøge hende under opholdet, og hun kunne ikke forlade institutionen alene. Begrænsningerne blev truffet på grundlag af anstaltsbetragtninger og ansås ikke for uproportionale. Pigen ansås derfor ikke for berettiget til godtgørelse efter § 26 i EAL.

15. Lighedsgrundsætning

- U 2012.1761 H. A fik i 2003 opholdstilladelse som flygtning, og senere på året blev han familiesammenført med ægtefællen og 4 børn. Da han ikke kom i arbejde, fik han hjælp fra Egedal Kommune, først som introduktionsydelse, senere som starthjælp. At hjælpen var lavere end kontanthjælp, stred ikke mod EMK art. 14, sammenholdt med tillægsprotokol 1, art. 1, om beskyttelse af ejendomsretten. Der var ikke tale om direkte diskrimination på grundlag af nationalitet. Og der forelå heller ikke indirekte diskrimination, da forskellen på ydelserne var sagligt begrundet og proportional. Også henvist til landenes skønsmargin. Art. 23 i Flygtningekonventionen var heller ikke tilsidesat, da den ikke omfatter indirekte diskrimination.
- U 2012. 2841 H. A, hvis tænder var blevet beskadiget som følge af en sjælden sygdom, som særligt udsatte tændernes emalje, fik afslag på tilskud efter § 100 til betaling af en behandlingsudgift på 100.000 kr. A påberåbte sig, at han utvivlsomt var omfattet af personkredsen, som var beskyttet efter bestemmelsen, og at udgiften ikke kunne dækkes efter anden lovgivning. Højesteret afgjorde, at det ikke følger af ordlyden, at en kommune skal dække udgifter til læge- og tandlægebehandling, og at dette heller ikke fremgår af forarbejderne. Der måtte lægges vægt på, at der var fast administrativ praksis for, at sådanne udgifter ikke blev dækket efter bestemmelsen. Hverken FN's Handicapkonvention eller princippet om ligebehandling af handicappede kunne føre til et andet resultat.
- U 2013. 2068 H. A, som var uddannet frisør, måtte som 23-årig opgive af arbejde inden for faget, fordi hun havde fået håndeksem. I anledning heraf fik hun erhvervsevnetabserstatning i henhold til arbejdsskadeforsikringsloven. Hun søgte om revalideringshjælp i henhold til § 46 i lov om aktiv social politik, men endte med at få afslag af Ankestyrelsen. Ankestyrelsens afgørelse var i strid med tidligere praksis, hvorefter der ved afgrænsningen af, hvem der var omfattet af personkredsen i § 46 blev lagt vægt på, om pågældende ville være i stand til at opnå arbejde inden for det fag, ansøgeren var uddannet i. I stedet lagde Ankestyrelsen vægt på, at A havde mange ressourcer og gennem almindelig aktivering i henhold til lov om en aktiv beskæftigelsesindsats kunne opnå beskæftigelse i andre funktioner end som frisør. Dette stemte overens med en ny praksis, som Ankestyrelsen havde fastlagt i principafgørelse 208-09. Hverken landsret eller Højesteret anså det for udtryk for forskelsbehandling, at Ankestyrelsen ændrede sin hidtidige praksis i restriktiv retning, når det kunne ske inden for de retlige rammer, der er fastsat i § 46.

16. Erstatningsansvar , godtgørelse og realudligning

- U 1980.970 Ø. Ikke erstatning for manglende daginstitutionsplads .Å
- U 1991.903 H. A-kasse ansvarlig for urigtig oplysning om, at et medlem var berettiget til efterløn .Å
- U 1995.539 Ø. Ikke erstatning for tab forvoldt ved afslag på boligtillæg, som senere blev ophævet af Ankestyrelsen .Å
- U 2000.1125 H. Ikke erstatning i anledning af, at Arbejdsskadestyrelsen ikke fik afsluttet en arbejdsskadessag, inden skadelidte døde, og uanset at Højesteret mente, at sagen burde have været ekspederet hurtigere .Å
- U 2001.956 Ø. Ikke erstatning i anledning af, at en pensionssag trak ud i 3 år.
- ÅI 2004.2244 H. Erstatning for kommunes undladelse af at oplyse en kvinde, der var sygemeldt med rygproblemer, om muligheden for fuldtidsfleksjob med arbejdstid svarende til arbejdsevnen .
- U 2006.1018 Ø. Ingen godtgørelse til A, som i næsten 20 år modtog kontanthjælp, inden han fik tilkendt førtidspension. A led af Aspergers syndrom, hvilket først blev udredt i 2002, efter at han havde anlagt retssag. I en periode udviklede A en depressiv belastningsrelateret reaktion .

- U 2006.960 Ø. Erstatningsansvar for manglende orientering til kommunes beboere om Højesterets ændring af praksis med hensyn til tilkendelse af førtidspension.
- U 2006.2912 V. Ansvar for ugyldig afgørelse om standsning af sygedagpenge. Kun erstatning for de sygedagpenge, som lovligt kunne være udbetalt inden for varighedsgrænsen.
- U 2007.1390 V. Kommune ansvarlig for manglende oplysning om mulighed for handicapstøtte til tilskadekommen landmand. Ikke erstatning, da økonomisk tab ikke anset for bevist.
- U 2010.1394 H. Forældrene til C, der var ordblind, mente ikke, at C fik den fornødne specialundervisning efter folkeskolelovens §§ 20 og 22, og anbragte ham derfor på efterskole. Højesteret fandt ikke grundlag for fastslå, at den specialundervisning, C modtog i folkeskolen, samlet set med hensyn til omfang og indhold ikke levede op til lovgivningens krav, og frifandt derfor Viborg Kommune for et krav om erstatning af forældrenes udgifter til efterskoleopholdet.
- Udtalelse af 20. december 2010 fra Statsforvaltningen Midtjylland. Det sociale nævn ændrede 20. januar Holstebro Kommunes afgørelse af 7. oktober 2008 om ophør af støtte efter servicelovens § 85 til A's datter B – dækning af udgifter til ansættelse i eget hjem med 45 timer ugentligt (27.750 kr. pr. måned). I nævnets afgørelse stod, at afgørelsen var ugyldig, og at kommunen skulle "retablere hjælpen". Kommunen undlod at følge afgørelsen og begyndte i stedet at vurdere, om hjælpens størrelse og indhold til B skulle justeres. Tilsynet udtalte, at nævnets afgørelse skabte et retskrav for B, som betød, at B skulle stilles, som om afgørelse om ophør ikke var truffet. Kommunen skulle derfor genoprette udbetalingen uden iværksættelse af nye undersøgelser.

17. Ugyldighed

a Formelle mangler

- U 2001.2127 V. Børne- og ungeudvalget i X Kommune traf afgørelse om anbringelsen af to børn uden for hjemmet, uden at børnene var blevet hørt. Dette ansås for retlige mangler, men navnlig under hensyn til, at det ældste barn havde deltaget i mødet, da Ankestyrelsen behandlede sagen, blev afgørelserne opretholdt som gyldige.
- U 2005. 2489 H. A havde siden 1998 modtaget sygedagpenge fra Albertslund Kommune. I december 1999 standsede kommunen dagpengene med virkning fra 22. december s.å. Det sociale nævn hjemviste 11. januar 2001 sagen til ny behandling, da A ikke havde haft lejlighed til at redegøre for sin situation. Den 19. februar 2001 fastholdt kommunen sin afgørelse, og denne afgørelse blev stadfæstet af Ankestyrelsen i februar 2002. Under retssagen gjorde A gældende, at afgørelsen om at standse dagpengene var blevet ophævet som ugyldig ved det sociale nævns afgørelse af 11. januar 2001, og at han derfor fortsat måtte være berettiget til dagpenge. Både ØL og Højesteret slog fast, at nævnets hjemvisning ikke betød, at kommunens afgørelse var ugyldig, og gav derfor ikke A medhold. Samtidig blev det slået fast, at kommunens sagsbehandling havde været mangelfuld, idet kommunen hverken havde anlagt en helhedsvurdering eller lavet en opfølgingsplan, men at disse mangler ikke i sig selv kunne føre til, at kommunens afgørelse om at standse dagpengene var ugyldig. A
- U 2006.2912 V. Afslag på genoptagelse af sygedagpenge ugyldig, fordi ansøger ikke fik lejlighed til at udtale sig om speciallægeerklæring. Erstatning på 150.000 kr. for mistet mulighed for ledighedsydelse.
- Udtalelse af 12. december 2011 fra Statsforvaltningen Syddanmark. Sønderborg Kommune ikke berettiget til at delegere sagsbehandlingen af sager om hjælpemidler til CHK, som er en specialiseret tale-, høre- og synsinstitution under Åbenrå Kommune. Statsforvaltningen gik ud fra, at Sønderborg Kommune ville genoptage alle bebyrdende afgørelser truffet af CHK.

b. Hjemmelsmangler

- U 2000.645 H. Afgørelse fra Ankestyrelsen om, at A havde ret til almindelig forhøjet førtidspension fra 1. september 1994, blev af Højesteret ændret til mellemste pension fra oktober 1988 .
- U 2001.768 H. Afgørelse fra Ankestyrelsen om, at A med virkning fra 1. december 1994 havde ret til almindelig forhøjet førtidspension, blev af Højesteret ændret til mellemste pension fra samme dato.
- U 2006.526 H. Ankestyrelsen afslog i 1993 en ansøgning fra A om førtidspension, da det ikke kunne fastslås, at han led af kronisk træthedssyndrom. Efter yderligere undersøgelser tilkendte Solrød Kommune fra 1. maj 1995 A almindelig forhøjet førtidspension. Højesteret havde ikke grundlag for at tilsidesætte Ankestyrelsens afgørelse af 1993. Derimod ændrede retten kommunens afgørelse, således at pensionen blev tilkendt med virkning fra 1. april 1994, og at den blev forhøjet til mellemste førtidspension .
- U 2006.2138 V. A's datter B blev i 1997 født med svær muskelsvind, og A fik derfor af Gråsten Kommune bevilget dækning af merudgifter til forbrug af varme og vand. Kommunen beregnede familiens normalforbrug i naturgas til 2041 kbm baseret på det faktiske forbrug 1997/98 under henvisning til, at B først blev udskrevet fra sygehuset 1. august 1998 og derfor ikke havde givet anledning til højere forbrug før da. Denne beregning anså retten for åbenbart fejlagtig, da B havde opholdt sig i hjemmet fra december 1997 til august 1998 i dagtimerne, og retten fastsatte derfor normalt forbruget til 1700 kbm. Kommunen havde ikke nedlagt subsidiær påstand om hjemvisning .

- U 2007.2502 V. A, der modtog sygedagpenge, blev indkaldt til opfølgningssamtale den 22. marts 2005 og fik i indkaldelsen at vide, at udeblivelse ville medføre ophør af dagpengene. Landsretten fandt det ikke undskyldeligt, at A havde taget fejl af datoen og derfor først var mødt den 23. marts, men efter en konkret vurdering af hændelsesforløbet fandt retten, at der ikke var grund til at statuere, at udeblivelsen var udtryk for, at A uden rimelig grund havde undladt at medvirke ved kommunens opfølgning. Herefter blev sagen hjemvist til ny behandling.
- U 2011.662 V. A blev sygemeldt 12. april 2007 på grund af tennisalbue på begge arme og fik sygedagpenge. Kommunen sendte 15. maj 2007 et oplysningsskema, som skulle tilbagesendes 23. maj 2007. I brevet stod, at dagpengene ville ophøre 24. maj 2007, hvis ikke det ikke blev returneret. Kommunen sendte den 27. maj A brev om, at dagpengene ophørte den 24. maj, medmindre A havde haft en rimelig grund til ikke at returnere skemaet. Den 29. maj modtog kommunen skemaet med en undskyldning fra A for forsinkelsen. Kommunen fastholdt afgørelsen om ophør af dagpengene senest ved en afgørelse af 14. december 2007. Retten fandt ikke, at der var grundlag for at statuere, at A uden rimelig grund havde undladt at medvirke ved kommunens opfølgning. Afgørelsen af 14. december 2007 om dagpengenes bortfald var derfor ugyldig.

18. Tilbagekaldelse

- U 2008.1686 H. A, der var ansat i fleksjob, fik en arbejdsskade. Ankestyrelsen fastsatte i 2002 erhvervsevnetabet til 25 % og erstatningen på grundlag af årsløn på 212.000 kr. I 2003 forhøjede Ankestyrelsen tabet til 35 %, og i juni 2007 – mens 2003 afgørelsen blev prøvet under en landsretssag – ændrede Ankestyrelsen afgørelsen til 70 % tab, men fastsatte nu en årsløn på 118.000 kr. Ændringen indebar, at erstatningen blev forhøjet fra 761.000 kr. til 836.000 kr. A ankede landsrettens dom til Højesteret, som tog den under påkendelse, selv om landsretten ikke havde taget stilling til den nye årsløn. Højesteret bemærkede, at Ankestyrelsen efter almindelige forvaltningsretlige principper om tilbagekaldelse og ændring af forvaltningsafgørelser havde været berettiget til at træffe nye afgørelser til gunst for A, og at det herefter var afgørelsen af juni 2007 der skulle prøves.

E. Nogle konklusioner

- De generelle forvaltningsretlige regler og principper er som udgangspunkt de samme for sociale sager som for andre
- I praksis giver regler om aktindsigt ikke anledning til problemer
- Der er mange sager om officialprincippet
- Legalitetsprincippet påvirkes ikke af, at der er tale om begunstigende afgørelser
- Forarbejder og kontekst spiller en særlig rolle ved fortolkning af den sociale lovgivning
- EMK optræder hyppigere i praksis end EU-regler
- Grundsætningerne om skøn under regel, magtfordrejning og proportionalitet er særligt relevante
- Lighedsbetragtninger spiller næsten ingen rolle
- Ugyldighedslærens hensyntagen til begunstigende afgørelser har stor betydning
- Ankestyrelsen har som klageinstans både en retssikkerhedsmæssig og styringsmæssig betydning
- Domstolene er tilbageholdende med at prøve andet end den materielle retsanvendelse
- Folketingets Ombudsmand har mange sociale sager og prøver alle retlige spørgsmål indgående.